

Армійські проблеми у загальнодержавному контексті

Виступ Президента України Л.Д.КУЧМИ
на зборах офіцерів Збройних Сил України
13 липня 1999 року

Товариші генерали і офіцери!

Хотів би відразу наголосити: я надаю важливого значення цьому зібранню офіцерського корпусу, на якому представлені всі види Збройних Сил, оперативних командувань, об'єднань, з'єднань та частин. Тим більше, що воно проводиться вперше за роки незалежності України. І такі зібрання повинні стати правилом.

Тут присутні люди, які свідомо, за покликом серця, обрали своєю професією захист Вітчизни. Люди, які прийняли військову присягу і тим засвідчили готовність віддати свої сили і саме життя в ім'я народу, суспільства, держави. Люди честі, для яких гідність і самопожертва - не порожні слова, а життєве кредо.

Природно, що головною темою сьогоднішньої розмови є актуальні питання військового будівництва. Про них ішлося у доповіді міністра оборони та попередніх виступах. І, безсумнівно, ця тема ще знайде своє продовження. Водночас як Президент і Верховний Головнокомандувач вважаю за потрібне вийти за рамки суто спеціальної проблематики. Це диктується, по-перше, складністю і відповідальністю моменту, який ми переживаємо. Зокрема, з огляду на розгортання передвиборної президентської кампанії. По-друге, офіцерський корпус - це не тільки еліта, каркас Збройних Сил, а й досить чисельна, високосвідома і високоінтелектуальна частина нашого суспільства. Завдяки своїм специфічним рисам вона здатна і зобов'язана відігравати конструктивну, консолідуючу роль в армійських колективах. А в більш широкому плані - позитивно впливати на загальну ситуацію в державі, показувати приклад своїм професіоналізмом, дисциплінованістю, витримкою, ставленням до службового та громадянського обов'язку. За всіх сьогоднішніх складнощів армія залишається об'єктом високої довіри народу.

Завдання полягає у тому, щоб не втратити цю довіру, постійно її виправдовувати і зміцнювати. Кожен з вас, ваших колег повинен усвідомлювати відповідальність не тільки за свій підрозділ, а й за всю армію, відчувати себе частиною тієї генеруючої сили, яка спроможна підняти її на якісно новий рівень.

Якщо Збройні Сили з цілковитими на те підставами називають дзеркалом суспільства, то рівень їх боєздатності і забезпечення, особисті якості офіцерів та солдатів прямо й безпосередньо залежать від стану економіки, добробуту і захищеності громадян, їхнього соціального самопочуття, фізичного і морального здоров'я нації. А також, не меншою мірою, від бачення людьми в погонах історичної перспективи своєї держави і своєї армії. Усе це зобов'язує мене розглядати армійські проблеми у загальнодержавному контексті, крізь призму того, чим живе наш народ, на що спрямовані його зусилля.

Мені добре відомо те, що хвилює сьогодні військовослужбовців та їхні сім'ї. Болісний удар довелося пережити офіцерству і з розвалом Радянського Союзу. Великим випробуванням були піддані офіцерське звання і престиж військової служби загалом.

Зміцнення підвалин незалежної держави, її безпеки у всіх вимірах висуває на чільне місце будівництво наших Збройних Сил. Вони повинні співвідноситися з місією захисника суверенітету і територіальної цілісності України, останнього інструменту відстоювання національних інтересів на міжнародній арені.

За попередньої системи проблеми національної безпеки зводилися в основному до військової могутності держави з підпорядкуванням цьому завданню усієї економіки. Розвал потужного у воєнному відношенні Радянського Союзу наочно довів очевидне: безпека і процвітання суспільства не гарантуються лише чисельністю армії, кількістю ракет чи атомних підводних човнів. Хоча ще раз підкреслюю, що Збройні Сили були й залишаться чи не найпершою умовою незалежності та національної безпеки. У свою чергу все це повинно вибудовуватися на надійному економічному фундаменті. Це першооснова. Такими міркуваннями я керувався, започатковуючи у жовтні 1994 року економічні реформи. Уже багато сказано і написано про стартові умови, за яких розгорнулася ця робота. Як відомо, вони були вкрай несприятливі.

Хотів би привернути увагу до двох визначальних факторів, які наклалися один на одного, взаємно посилюючи і поглиблюючи свою дію. Це, як уже було сказано, раптовий за своєю формою розпад Союзу з одночасним зломом так званого єдиного народногосподарського комплексу. Тобто системи, в яку давно, міцно і жорстко вбудовувалися економіки союзних республік. Іншими словами, ми отримали частку колись єдиної економічної системи. Потрібні час і неабиякі зусилля, щоб уламки союзного комплексу почали функціонувати в автономному режимі хоча б з мінімальною ефективністю. Другий чинник пов'язаний з демонтажем адміністративно-командної системи, переведенням усіх компонентів державного організму (і не тільки економічних) на ринкові рейки. Сукупність завдань таких масштабів, такої глибини і складності ще не доводилося вирішувати жодній державі, жодному суспільству. Для України все це ускладнювалося і цілим рядом істотних особливостей, які ще довго будуть обтяжувати наше життя і гальмувати наш поступ.

Мушу ще раз хоча б побіжно нагадати найголовніші з них. І з тієї, зокрема, причини, що сьогоднішні критики Президента вперто не хочуть помічати цієї специфіки, яка лягла б тягарем і на державу з більш сильною,

процвітаючою економікою.

Ось що ми отримали у спадок:

- потворно деформовану структуру економіки, переважану ресурсоемними та економічно шкідливими виробництвами, з гіпертрофованим воєнно-промисловим комплексом, який у таких масштабах зараз виявився нікому не потрібним;

- Чорнобиль з його наслідками, який завдав колосальної економічної та екологічної шкоди, відволікає і ще довго буде відволікати величезні кошти і ресурси;

- застарілу, занедбану вугільну галузь, яка піднесла нам цілий клубок гострих соціально-економічних протиріч і є джерелом постійної напруженості в суспільстві;

- проблему облаштування депортованих народів, з якою Україна залишилася наодинці.

І це, повторюю, лише найголовніше - те, що, як говориться, постійно на слуху.

Не зайво додати, що напередодні розпаду Союзу до Москви були перекачані з республік мало не всі кошти населення через Ощадбанк. А це - більше 90 млрд. рублів. А валютні кошти підприємств, установ та організацій та заощадження громадян, які знаходилися у Зовнішекономічному банку, так там і залишилися. А переведення до союзного центру кращих кадрів, постійна абсорбція інтелектуальних ресурсів взагалі було явищем традиційним і загальноприйнятим.

Сьогодні нерідко можна почути: а чи слід було взагалі братися за ринкову перебудову економіки, чи не краще залишатися у звичній, усталеній системі економічних координат? Більше того, дехто прямо твердить, що взятий у 1994 році курс на радикальні економічні перетворення був помилковим і згубним для України. Не вважаю за потрібне полемізувати з такими примітивними політиками.

Скажу про інше. Навряд чи хто заперечить той факт - хіба що найбільш непробивні ортодокси - що перетворення, які розгорнулися на постсоціалістичному просторі, були наслідками не чийогось бажання чи небажання. Вони жорстко й неухильно диктувалися глобальними політичними та економічними процесами. Спроби пливти проти течії, законсервувати ситуацію, залишити все, як було, означало б для нас вже вкотре опинитися на узбіччі історії. Звичайно, мали місце і брак політичної волі, нерішучість та непослідовність. І це досить дорого обійшлося Україні, яка з 1994 року мусить надолжувати прогаяне. Що завжди і важче, і складніше.

Те, що переживає зараз більшість нашого народу, включаючи військовослужбовців, - значною, якщо не вирішальною мірою є результатом саме зволікання у перші роки незалежності. Тим часом держави, де суспільство консолідувалося, виробило єдиний погляд на свої перспективи, змогли розгорнути реформи раніше і повели їх активно й динамічно. А відтак зробили потужний ривок, швидше подолали смугу неминучих труднощів і зараз мають реальні, наочні результати. Маю на увазі такі країни, як Польща, Угорщина, Чехія, балтійські країни. Така логіка сучасного життя. Вона об'єктивна, невмолима і постійно підтверджує - не завжди, на жаль, позитивним досвідом - що альтернативи проголошеному п'ять років тому курсу просто не було.

Звичайно, було б наївно розраховувати, що демонтаж планово-розподільної системи і формування основ ринкової економіки відбудуться швидко, легко і без втрат. Це прогнозувалося з самого початку. Але треба визнати і те, що оцінки очікуваних випробувань виявилися дуже заниженими. Даліся взнаки ейфорія перших днів незалежності, перебільшені сподівання на природні та інші багатства держави. Та й, зрештою, важко було передбачити абсолютно все. Адже ми не мали жодного, навіть мінімального, досвіду реалізації завдань таких масштабів, складності і новизни. Варто нагадати хоча б про те, що більше 90 відсотків економіки підпорядковувалося союзному центру. Нерідко це оберталось киданням у крайнощі - від поспішної й безоглядної, не співвіднесеної з об'єктивними реаліями лібералізації економічних відносин до рецидивів адміністративного диктату. Найбільші втрати припали на початковий період - 1991-1994 роки, коли валовий внутрішній продукт зменшився на 40 відсотків. А це, у свою чергу, не могло не позначитися на соціальній сфері, життєвому рівні людей. Негативні тенденції стрімко наростали і тому, що ми не мали скільки-небудь дійового антикризового механізму.

Активна протидія кризовим процесам почалася з 1995 року. Ставилося за мету стримати падіння виробництва, зберегти економічний потенціал, закласти підвалини ринкової інфраструктури.

Ось основні результати цього періоду:

- створено банківську, податкову, митну, антимонопольну системи, фондовий ринок;

- здійснено приватизацію та демонополізацію в основних секторах економіки, сформоване конкурентне середовище;

- обмежено втручання держави в економіку при забезпеченні керованості економічними процесами та контролю за розподільними відносинами;

- закладено основи приватного підприємництва.

Усе це послужило необхідним підґрунтям макроекономічної стабілізації. Було створено передумови для введення національної грошової одиниці - гривні, зниження до мінімального рівня інфляції та дефіциту бюджету. Зупинено спад виробництва, почалося відновлення інвестиційних процесів. У минулому і нинішньому роках наша

промисловість завершує перше півріччя без спаду виробництва. Підкреслюю: такого за час незалежності ще не було. І якби не регіональна фінансова криза, насамперед у Росії, то ми вже мали б стабілізацію в економіці. Але ось що характерно: фінансову стабілізацію нам вдалося відновити значно швидше, ніж деяким державам, що опинилися у подібній ситуації. Вже у травні окреслилися ознаки відтворення початкового економічного зростання, яке спостерігалось у перші вісім місяців минулого року, до серпнево-вересневого загострення кризи. Цей результат закріплено у червні, коли виробництво промислової продукції зросло проти червня 1998 року на 4,7 відсотка. А загалом за перше півріччя даний показник збільшився на 0,2 відсотка. Звичайно, цього ще дуже і дуже мало. Але не можна не бачити того, що у провідних галузях економіки повністю відновлено докризову ситуацію. Причому в червні збільшили обсяги виробництва 6 з 10 галузей. У тому числі ті, які випускають кінцеву продукцію і працюють безпосередньо на споживача. Реально відгороджуються машинобудування, легка і харчова промисловість, виробництво будівельних матеріалів, сфера послуг.

Тобто переважно зорієнтовані на споживчий ринок і спроможні забезпечити економічне зростання. Перші позитивні наслідки стало давати послідовне здійснення аграрної та земельної реформ. За п'ять місяців тут досягнуто 0,6 відсотка приросту виробництва. Позитивну динаміку збережено і в червні.

Сказане, звичайно, не підстава для шапкозакидальних настроїв. Особливо тривожна ситуація складається із збиранням урожаю. Збіглося добути все - спочатку травневі морози, а зараз небувала затьняна спека, прорахунки Уряду, місцевих органів влади в організації жнив, особливо забезпеченні села пально-мастильними ресурсами. Проте я категорично проти настроїв безнадії, нагромадження страхів, від яких втрачається віра у зміни на краще й опускаються руки.

Сьогодні нам як ніколи потрібні праця, енергія та відповідальність для того, щоб закріпити й розвинути позитивні результати, зробити їх необоротними. І саме отримані результати, саме те, що економіка України вистояла під ударами жорстокої фінансової кризи, ще раз переконують у правильності обраного курсу. А одужання економіки - це реальне підґрунтя активізації соціальної політики. Хоч як важко було усувати наслідки фінансової кризи, ми не допустили обвалу і в соціальній сфері. За 6 місяців цього року забезпечено повне фінансування з бюджетів усіх рівнів видатків на заробітну плату працівникам бюджетних установ, чорнобильські виплати, пенсії і стипендії. У чотири рази знижено темпи зростання заборгованості з виплатою заробітної плати у небюджетних організаціях. Економіка починає оглячувати затрати праці. З квітня загальну заборгованість за соціальними виплатами зменшено на 280 мільйонів гривень. Став краще поповнюватися Пенсійний фонд. До нього надійшло коштів на 20 відсотків більше, ніж за такий же період минулого року. Борги з різних видів допомог скорочено на 36 відсотків. На загальному фоні подібні зрушення можуть здатися надто мізерними. Я й сам не вважаю їх ні достатніми, ні остаточними і знаю, які нестатки доводиться переживати людям. Разом з тим за останні два роки мінімальні розміри заробітної плати збільшено до 74 гривень, а вартісну межу малозабезпеченості - до 90,7 гривні. Відповідно переглянуто умови соціального забезпечення пенсіонерів, запроваджено індексацію. Торік вперше за п'ять останніх років диференційовано збільшено розміри пенсій на 10-30 відсотків майже 6 мільйонам осіб. Зроблено і цілий ряд інших кроків назустріч найменш забезпеченим категоріям наших громадян. Ці кроки ще не такі широкі, як потрібно і як хотілося б. Але вони реальні, а з другого боку, лягають немалим навантаженням на поки що небагаті державні фінанси.

Ми будемо продовжувати цю роботу й надалі, вишукуючи та поповнюючи джерела фінансування соціальних виплат. Бо запускати верстат для друкування грошей, як дехто радить, означало б руйнування паростків економічної стабілізації і основ добробуту народу. Тільки реальне нарощування виробництва, тільки економічне зростання дадуть нам ключі до піднесення соціальної сфери, а отже, до кращого життя.

Шановні учасники зборів!

Я виходжу з того, що концепція національної безпеки України має базуватися на своєрідній тріаді: безпеці людини, безпеці суспільства, безпеці держави. До найважливіших компонентів цієї системи відношу виважений, збалансований і передбачуваний зовнішньополітичний курс. У перші роки незалежності нагромаджувалися непорозуміння, взаємні підозри та образи у наших стосунках з окремими державами. Важко, з великим скрипом, ішли справи з сусідами, включаючи Росію. Україна зуміла гідно вийти з цих випробувань, її міжнародний авторитет виріс і зміцнів не в останню чергу завдяки добровільній відмові від третього у світі за своєю потужністю ядерного арсеналу.

Сьогодні можна по-різному розглядати, по-різному оцінювати форму, темпи та інші особливості цього процесу. Але незаперечно одне: рано чи пізно його треба було робити. Хоча б тому, що Україна просто технічно неспроможна належним чином утримувати та обслуговувати ядерну зброю. Вам, військовим, це добре відомо. Ще один аргумент: наша економіка не витримала б нової гонки озброєнь. А щодо виграшу, то він незаперечний і вагомий.

Світ визнав Україну як цивілізовану, миролюбну і відповідальну державу. З нею стали рахуватися, вона вийшла на широкий шлях міжнародного співробітництва, не поступившись національними інтересами. Результати такої політики загальновідомі. З 1994 року, тобто за дуже короткий в історичному вимірі період, ми вирішили цивілізованими, виключно переговорними методами складні питання з усіма - підкреслюю, всіма! - сусідніми державами. По всьому периметру нашої держави створено пояс безпеки і стабільності, її незалежність та територіальна цілісність гарантовані міжнародним правом. Якщо комусь ця робота може здатися простою і легкою, то пошлюсь хоча б на Договір про відносини добросусідства і співробітництва з Румунією. Менш як за три роки нам вдалося владнати з нею цілу низку територіальних проблем, у той час як Радянський Союз не зміг зробити цього протягом десятиріч. Прийняттям спільної Декларації "До порозуміння і єднання" підведено рису під складними періодами в історії українського і польського народів, розширено можливості для дальшого розвитку їхньої співпраці, зміцнення взаємної довіри. Україна стала першою державою, яка цивілізованим шляхом юридично

оформила свої кордони з колишніми республіками Радянського Союзу.

Вважаю за необхідне акцентувати увагу на стосунках з Росією. Значення їх для національної безпеки України справді важко переоцінити. Існувало багато ідей та концепцій щодо розбудови взаємин з нашим найбільшим сусідом. Я визначив їх чітко й однозначно: альтернативи розвитку дружніх, рівноправних та взаємовигідних відносин з Росією немає і не може бути. Ставлення до цієї країни як до стратегічного партнера є однією з домінант нашої зовнішньої політики. Воно знайшло відображення у Договорі про дружбу, співробітництво та партнерство, в якому Україна і Росія визнали одна одну суверенними незалежними державами, між якими немає будь-яких територіальних претензій. Результатом тривалого і нелегкого переговорного процесу стали базові угоди щодо Чорноморського флоту, які визначають статус перебування російських військ на території України. Ратифіковано також Програму довгострокового економічного співробітництва на 1998-2007 роки. Завершуються переговори про делімітацію українсько-російського державного кордону. Важливо забезпечити ефективність нашої співпраці, спрямувати її на розв'язання економічних проблем, поліпшення життя обох народів. У цьому ми єдині з Президентом Б.Єльциним - як і в усіх інших питаннях. Що засвідчила остання наша зустріч 4 липня у Завидово. Є необхідність поглиблення співробітництва і у військовій сфері. Гадаю, немає потреби докладно пояснювати важливість і необхідність цієї справи.

Завдяки своїй послідовній і виваженій зовнішній політиці Україна визнана одним з ключових чинників безпеки не лише у Центрально-Східній Європі, а й у загальноєвропейському та світовому вимірах. Оцінюючи під цим кутом зору роль і місце України на міжнародній арені, знову і знову переконаєшся в історичній правильності нашого вибору - бути нейтральною позаблоковою країною. Але нейтральність в сучасному розумінні цього терміна - не байдужа, відсторонена споглядальність і тим більше не наївно-романтичний пацифізм.

Поки що світ надто повільно змінюється на краще. Він залишається жорстким, а іноді й жорстоким, що показали і продовжують показувати події в Югославії. За таких умов нейтралітет України передбачає активну і конструктивну позицію. Таку позицію, яка дозволяє, не стаючи на чий-небудь бік, сприяти оздоровленню міжнародної обстановки, гасінню й запобіганню збройних конфліктів, а в більш широкому плані - зміцненню миру і безпеки. Саме через таку призму я розглядаю участь українських військових у миротворчих акціях ООН, заходах у рамках партнерства з НАТО, ряд зовнішньополітичних ініціатив нашої держави. Зокрема, Україна відіграла не останню роль в запобіганні найгіршому сценарію розвитку подій у Придністров'ї. Добиваючись вироблення взаємоприйнятної формули миру у цьому регіоні, я ініціював проведення у Києві 16 липня ц. р. зустрічі на вищому рівні за участю України, Росії, Молдови, Придністров'я та ОБСЄ. Врегулювання грузинсько-абхазького конфлікту - мета переговорів, які відбудуться найближчим часом у Криму. Гадаю, історія не забуде, що добрі імпульси, які слугують справі миру, візьмуть початок з української землі.

Окремо зупинюся на балканській кризі та уроках, які з неї випливають. З тієї, насамперед, причини, що за останні десятиріччя світ як ніколи близький до критичної, смертельно небезпечної грані. Згадаймо: 85 років тому Балкани стали детонатором Першої світової війни. Зловісна схожість на цьому не закінчується. Як і тоді, ставку було зроблено на силу. А це тільки призвело до розповзання локального, здавалося б, конфлікту по всьому світу. Як і тоді, втягування у війну великих і малих держав, ескалація збройного протистояння розбалансували всю міжнародну систему.

Але стосовно нашого народу балканські кризи мають і суттєві відмінності. Українці, що жили на землях, поділених між двома тодішніми імперіями, опинилися по різні боки фронту. Три з половиною мільйони їх воювали у складі російської армії, 250 тисяч - у війську Австро-Угорщини. Іншими словами, вони змушені були стріляти один в одного і вмирати за чужі інтереси.

Цього ж разу пряма участь України у міжнародному збройному конфлікті не повторилася. Що я теж ставлю в заслугу нашій зовнішній політиці і розглядаю як додатковий чинник, який спонукає до консолідації, єднання суспільства.

Остання балканська криза наводить на висновки, які повинні послужити приводом для таких же конкретних рішень і дій.

Перше. Будь-яка країна, а тим більше така, поблизу якої спалахує воєнний конфлікт, повинна мати власні модернізовані збройні сили. Без цього не можна впевнено почувати себе в сучасному світі, а державний суверенітет в будь-який момент може перетворитися в ефемерне поняття чи звичайну фікцію.

Друге. Та форма, в якій здійснювалося умиротворення, засвідчила кардинальні зміни у світовій політиці і світовому порядку, що склався. Події у Косово і навколо нього стали кризою не лише відносин між Югославією і НАТО. Це також криза традиційної технології гасіння конфліктних вогнищ міжнародним співтовариством. Звідси невідкладне завдання зовнішньої політики - визначитися з місцем України у новій геостратегічній конфігурації.

Третє. Участь у великій політиці передбачає посилену відповідальність перед своїм народом. Захоплення, хизування зовнішньополітичним радикалізмом, виявлені деякими представниками українського політикуму, що претендують на президентський пост, -- далеко не безвинна передвиборна риторика. Збуджений радикалами народ може досить легко і непомітно для самого себе втягнутися у війну. А коли з чужих країв почнуть надходити труни з загиблими, буде вже запізно.

Такого розвитку подій ми просто не можемо допустити.

Четверте. Захист національних інтересів потребує рішучості, послідовності і наполегливості у відстоюванні своєї позиції. Ця війна завдала Україні величезних збитків, і тому ми були особливо зацікавлені в її припиненні.

І, нарешті, п'яте. Більшість внутрішніх конфліктів породжується ігноруванням демократичних принципів суспільного життя, незгодами між силами та особистостями, які впливають на формування політичного клімату в державах.

Над цим варто було б замислитися тим, хто нахваляється в разі перемоги на виборах подолати внутрішні негаразди "твердою рукою". В тому числі через втягування України в черговий союз, відновлення монополії однієї партії.

Я виконав головне стратегічне завдання цього п'ятиріччя - утримати політичну стабільність у державі, зберегти спокій і громадянський мир. Це, без перебільшення, виняток серед пострадянських країн. Хоча, і ви це пам'ятаєте, були ситуації, коли все балансувало на небезпечній межі. І не в останню чергу через те, що у нас ще не перевелися охочі пограти на природних людських прагненнях та почуттях, довести до точки кипіння суспільну напругу.

Безумовно, загалом конструктивне і стабілізуюче значення мало прийняття Конституції. Вона зафіксувала надбання нашої молодій демократії, ввела у правове поле суспільні відносини. Погано лише, що дехто ніяк не може навчитися жити за Конституцією, а дехто і відверто цього не хоче. На жаль після її прийняття не припиняються тертя і протистояння між гілками влади, насамперед законодавчою та виконавчою. Часом вони набирають нецивілізованих, карикатурних форм. А відповідно недодають владі поваги в очах народу, шкодять міжнародному авторитету держави. І, що не менш прикро, істотно заважають у стабілізації та оздоровленні соціально-економічної ситуації.

Як відомо, Перехідними положеннями Конституції Президентіві було надане право протягом трьох років видавати укази з економічних питань, не врегульованих чинним законодавством. Враховуючи, що законотворчий процес у Верховній Раді поставлений, м'яко кажучи, не зразково, а економіка часто стає заручницею політики, я просто вимушений був цим скористатися. Завдяки таким рішенням та діям вдалося, крім усього іншого, відчутно пом'якшити удар недавньої фінансової кризи та послабити її негативні наслідки. Особливо інтенсивно велася ця робота останнім часом. Діапазон питань, яким вони присвячені, широкий - стимулювання виробничої сфери, підтримка підприємництва, зниження податкового тиску та спрощення податкової системи, погашення заборгованості з виплатою заробітної плати та пенсій.

Що це дало? Скажу лише про деякі практичні результати. За рахунок додаткових джерел наповнення Пенсійного фонду, передбачених одним з указів, за минуле півріччя одержано близько 400 мільйонів гривень. Це дозволило зупинити з 1 липня зростання заборгованості у виплаті пенсій (нагадаю: за минулий рік вона зросла у півтора рази). Здавалося б, такі підходи зустрінуть розуміння й підтримку в парламенті. На жаль, частину депутатського корпусу більше цікавлять не зміст указів і можливі економічні та соціальні наслідки, а способи, якими їх можна було б "зарубати". Нічим іншим не можу пояснити той факт, що з зазначеної кількості указів Верховна Рада відхилила 20. Одним з них, наприклад, передбачалося списання санкцій за недоїмки з податків та платежів, яких уже набралось більше 5 мільярдів гривень. Указ стосувався понад 130 тисяч підприємств і давав їм змогу збільшити поточні виплати в бюджет, гасити борги з заробітної плати. Не можу збагнути логіку, якою керувалися депутати при його відхиленні. Як і інших - про державне регулювання експорту, імпорту і торгівлі нафтопродуктами, розрахунки за електроенергію. Держава продовжує втрачати половину платежів у розрахунках за ці ресурси. Когось явно не влаштовували нові прозори механізми руху нафтопродуктів, коштів за електроенергію та відповідних податків. Надходження 100 мільйонів гривень податку з привілейованих видів рекламної та бізнесової діяльності у розрахунок на рік міг би забезпечити Указ "Про місцеві податки і збори". Його також відхилено. Хоча, зауважу, додаткові кошти намічалось спрямувати на погашення заборгованості з зарплатою вчителям. От вам і народні обранці...

Я не маю наміру дистанціюватися від розв'язання економічних проблем. А тим більше з огляду на фактичну неієздатність Верховної Ради у законотворчому процесі, що стосується економічної та соціальної сфер. Хотів би з усією відповідальністю заявити: відкидаючи з порога ініціативи Президента та Уряду, частина депутатського корпусу керується не інтересами держави, а невиправдано і неприпустимо перебільшеними амбіціями. Або й відверто лобістськими міркуваннями. Відхилення указів з питань приватизації, дисципліни розрахунків і платежів, залучення додаткових коштів до бюджетів та позабюджетних фондів коштувало Україні, всім нам більш як 1 мільярд гривень. Мільярд, який міг би піти на заробітну плату, пенсії, стипендії, соціальні допомоги. Я хотів би, щоб такі факти і цифри знали всі. Знали як ціну надмірної політизації та амбіційності, що останнім часом усе більше беруть гору у вищому законодавчому органі держави.

Шановні генерали і офіцери!

Майже 40 років мого життя віддано справі створення та вдосконалення військової і космічної техніки. Довелося впритул займатися проблемами військово-промислового комплексу та його конверсії. Так що з життям, інтересами та потребами Збройних Сил і військової індустрії знайомий не тільки зі слів та довідок. А воєнно-стратегічні та воєнно-економічні інтереси держави для мене не абстракція. Як Верховний Головнокомандувач, усвідомлюю всю міру своєї відповідальності за боєготовність армії, соціальний захист та моральний стан її кадрів.

Повсякденна причетність до військового будівництва, досвід ракетобудівника ще і ще раз утверджують мене в думці, що найдосконаліша бойова техніка нічого не варта без людей, спроможних володіти нею професійно і кваліфіковано. Людський фактор - основа боєздатності сучасних Збройних Сил, невід'ємна передумова надійної безпеки країни. Так само для мене є аксіомою те, що люди, яким довірено захист Вітчизни, повинні мати для цього все необхідне і що коштує це немало. Бачу два ключові аспекти військового будівництва - переозброєння і розв'язання соціальних проблем армії.

Підприємства, які славилися своїми зразками військової техніки - танками, ракетами, літаками, кораблями, - мають достатній виробничий, інтелектуальний та кадровий потенціал, щоб забезпечувати нашу армію, військово-морські

та військово-повітряні сили відповідним озброєнням. Конструктори та виробничники довели, що вони здатні створювати конкурентоспроможну, а то й унікальну техніку, яка раніше в Україні не випускалася. Цим зменшується наша залежність від імпорту таких озброєнь.

Однак випуск цілого ряду озброєнь нам треба налагоджувати вперше. Важливим джерелом інвестицій у цю сферу мають стати надходження від експорту продукції військового призначення, яка користується попитом на світовому ринку. Зарубіжні експерти за кордоном оцінюють Україну як сьомого у світі експортера зброї. Факт досить приємний, але він не повинен нас розхолоджувати. Цього року Указом Президента створено Комісію з політики експортного контролю та військово-технічного співробітництва з іноземними державами. Сподіваюся, це допоможе краще збалансувати процеси конверсії і розвитку ВПК.

Разом з тим держава ще чимало не додає своїм Збройним Силам. І ви, ваші колеги відчувають це на собі. З цього буде зроблено всі необхідні висновки. Армії дешевих і водночас сильних просто не буває. Інша річ, що чисельність, оснащення, бойовий потенціал наших Збройних Сил мають бути оптимальними, якомога повніше відповідати як завданням оборони держави, так і можливостям її економіки.

Щодо другого питання - соціального. Країна ще у великому боргу перед своїми захисниками - і тими, хто продовжує службу, і тими, хто вийшов у запас або відставку. Мені добре відома гострота проблем, які обтяжують життя офіцерів та їхніх сімей. Так, схема грошового забезпечення військовослужбовців, визначена президентськими указами, виконується із затримками. Причина одна - економічна скрута. Але й за цих умов знайдено можливість підвищити з 1 липня оклади за військові звання. Останнім часом намітилася позитивна тенденція в грошовому забезпеченні. Зусилля на цьому напрямку нарощуватимуться. Чи не найважливіша з соціальних проблем - житлова. Тут також є зрушення, але недостатні. Будемо вишукувати додаткові джерела фінансування житлового будівництва. Розраховую на розуміння офіцерським корпусом усього, що відбувається у країні.

Армія завжди була символом благородства, дисципліни, порядності, одним з носіїв людської і національної гідності. Змушений, хоч як прикро, нагадати про це і у зв'язку з тривожними, а то й трагічними звістками, які час від часу надходять з військових частин: про злочинність серед військовослужбовців, так звані "нестатутні відносини", про факти самогубства молодих воїнів. Ганебною плямою лягають на авторитет Збройних Сил факти корупції та організованої злочинності. Вимагаю від міністра вжити найсуворіших заходів у кожному конкретному випадку.

Просив би не забувати і таке. Вам, шановні, батьки довіряють на час армійської служби найдорожче - своїх дітей і чекають їхнього повернення додому живими і здоровими. Вам належить стати на цей період батьками для своїх солдатів. Це і державний, і людський ваш обов'язок. Міністерству оборони, його колеги треба звернути якнайсерйознішу увагу на постановку виховної роботи - від центрального апарату до взводу і відділення. Для виховних цілей можна і треба активніше використовувати потенціал учасників Великої Вітчизняної війни, ветеранів Збройних Сил. Своїм указом я дозволив зараховувати Героїв Радянського Союзу, повних кавалерів ордена Слави, осіб, нагороджених чотирма і більше медалями "За відвагу", почесними солдатами військових частин Збройних Сил України та інших військових формувань. Досягнення минулого мають стати надбанням сьогодення і працювати на майбутнє. Необхідно надати потужного імпульсу військово-патріотичному вихованню допризовної молоді, активізації військово-шефської роботи, підвищувати роль військових навчальних закладів, військових частин. Важливим виховним резервом є і корпус офіцерів запасу.

Ще одне, дуже важливе. Від офіцерства великою, якщо не вирішальною мірою залежить, щоб армія була поза політикою, не давала втягувати себе у політичні розборки, зведення партійних рахунків. До честі військових, особливих претензій до них у цьому плані в мене немає. Треба, щоб така тенденція неухильно витримувалася й надалі. Особливо зараз, перед президентськими виборами.

Труднощі, що виникають у процесі реформування Збройних Сил, не належать до непереборних. За останні роки у державі акумульовано достатньо резервів для здійснення радикальних трансформацій у військовій сфері. Треба вдумливо, по-господарськи їх використовувати. Потрібні, повторюю, оптимізм, енергія, відповідальність. І напружена робота.

Я вірю в нашу армію. Вірю в її офіцерський корпус. Вірю в її солдатів.

Бажаю всім присутнім успіхів у службі.

Урядовий кур'єр. - 1999. - 15 липня. - С. 3-4.